№ 60: ЯК ДІТИ

Світло дитинства. Селінджер і його герої

ЮЛІЯ КАРПИЦЬКА

1 СІЧНЯ 2020

1 січня минає 101 рік із дня народження Джерома Девіда Селінджера, який помер, також у січні, лише 10 років тому, 2010 року. За майже століття він видав на диво небагато творів: один роман і 30 двадцять оповідань. Письменника часто називають загадкою, адже в 32 року, одразу після публікації єдиного роману, він зник із культурного життя й переселився в село Корніш у Коннектикуті, де жив як відлюдник. Селінджер, можна сказати, зробив усе, аби про його книжку ніхто не дізнався: не влаштовував презентацій, не давав інтерв'ю, не дозволяв себе фотографувати. Та роман «Ловець у житі» став бестселером навіть без активної участі автора. Згодом письменник створив іще кілька новел (остання його книжка датована 1965 роком) – і замовк до кінця свого довгого життя.

Фото: Jordan Whitt

Селінджер завжди викликав інтерес, навіть мав своєрідний фанклуб: як тоді, у 1950-х, коли його ревно розшукували й наймали детективів, щоб сфотографувати, так і зараз, коли біографія письменника вже не таємна. Та його загадковість не дає спокою шанувальникам. Складно сказати, що всі ці роки підживлювало цікавість публіки до нетовариського автора – його замкненість, екстравагантна й неоднозначна особистість, талант і унікальність тем його творчості. Можливо, усе потроху.

Спроб написати біографію Селінджера не бракувало й за життя, і після смерті. Та ці тексти наче змальовують різних людей. Великі очікування читачі покладали, зокрема, на мемуари доньки письменника Маргарет, які вона опублікувала 2000 року, ще за батькового життя. Вона згадує дитинство й описує Селінджера як похмурого та егоїстичного тирана, який нехтував усіма, хто намагався до нього наблизитися, і прямо називає його обмеженим і жалюгідним. Ці спогади пронизані гіркотою й образою, що трохи ставить під сумнів їхню об'єктивність. Навряд чи Маргарет вигадує чи навмисно обмовляє батька, але її портрет письменника, глибоко особистий та однобічний, можливо, трохи демонізований через травми дитинства. Так вважав і син Селінджера Метью, який назв мемуари сестри занадто патетичними та гнівливими.

Так чи інак, у випадку Селінджера біографічний метод тлумачення текстів виявляється неоднозначним. З одного боку, знання того, що наприкінці 1940-х він захоплювався дзен-буддизмом, дає ключ до розуміння «9 оповідань», побудованих на середньовічній індійській поетиці дхвані; а його військовий досвід певною мірою допомагає зрозуміти роман «Ловець у житі». З другого ж, образ письменника, грубуватого та невротичного, який часом проступає зі сторінок біографій, дуже контрастує з делікатним внутрішнім світом його героїв. Я не хочу виправдовувати, засуджувати чи взагалі оцінювати Селінджера як людину, бо в його випадку, здається, про автора найкраще промовляють тексти.

Роман «Ловець у житі», на думку багатьох критиків, став новим подихом у літературі XX століття: спираючись на таких титанів англійської та американської літератури, як Чарлз Дікенс, Марк Твен чи Ернест Гемінґвей, Селінджер створив героя, який став символом не одного покоління нонконформістів. В образі Голдена Колфілда голос отримали люди, що переживають складний момент – прощання з дитинством. І це не просто голос, а внутрішній крик, потік свідомості без оздоб чи умовностей. Увесь роман – це розповідь 17-річного хлопця про події, що трапилися з ним протягом трьох днів. А ще – його сповідь.

Голден перебуває у стані невизначеності, наче не може знайти собі місця. Він то критикує дорослих за фальшивість і прагматичність, то сам намагається здаватися показово дорослим; то говорить про свою байдужість і невразливість, то по-дитячому ридає; то він розсудливий і серйозний, то вибухає гнівом. Ця суперечливість додає героєві реалістичності, тривимірності, бо автор не ідеалізує його, не робить прикладом для наслідування, а дає читачеві можливість впізнати себе.

Серед персонажів Селінджера найкращі завжди діти. Тільки діти в його творах не мають вад, притаманних лише дорослим. Вони чесні, невинні, неупереджені. Фрагменти з дітьми завжди світлі й добрі. Про це свідчить навіть колористика текстів, якій Селінджер через дзен-буддистські захоплення надавав великого значення: в описах дітей часто є, наприклад, зелений (у дхвані – колір надії) або жовтий (барва істини й одкровення). І Голден, згадуючи померлого молодшого брата Аллі, у горі неочікувано відкриває найкращий свій бік.

Лейтмотив роману, із яким і пов'язана його назва, теж не однозначний. З одного боку, Голден, раптом зустрівшись із дорослим життям і відчувши до нього огиду, спалахує ідеєю захищати дітей від дорослішання. Хлопець уявляє, як дітлахи бігають посеред поля над прірвою й через високе збіжжя не бачать прірви, а він єдиний, хто може врятувати їх від падіння. Тут використано метафору «ловця в житі» – перефразований рядок вірша Роберта Бернса. Але в цьому контексті важлива також розмова Голдена з молодшою сестрою Фібі. Дівчинка уточнює, що правильно цей рядок із Бернса звучить «зустріти когось у житі», а не «ловити в житі», і так

виправляє помилку в братовому баченні дорослого життя. Він-то збирався «ловити» дітей, насильно стримуючи їх від дорослішання, а «зустрічати» – це вже інше; тут виникає й діалог, і свобода волі, і піклування.

У Селінджера був особливий талант відчувати дитячу душу. Це визнає навіть його дочка, пишучи, що батько завжди обговорював із дітьми важливі теми, як із рівними, без кривлянь і лепету. Його героям – Голдену Колфілду, Саймору й Зуї Ґласс – теж значно затишніше у світі дітей. Цикл оповідань про родину Ґласс Селінджер писав у свій християнський період, тому символіка й мораль там відповідна. Наприклад, у «Зуї» між рядків проступає знайомий євангельський заклик бути, як діти.

В одному з небагатьох звернень до читачів Селінджер писав: «Підозрюю, мені загрожує доволі реальна небезпека цілковито розчинитися у своїх прийомах, мовних пасажах, особливостях стилю». Можливо, це пророцтво збулося, і він забажав бути видимим для світу лише через творчість, щоб не псувати враження від неї недосконалим образом живого автора.

ЮЛІЯ КАРПИЦЬКА 1 СІЧНЯ 2020

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**